

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

**Извештај о прегледу и оцени докторске дисертације
мастера Бојане С. Тешић
„Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића“**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао Комисију:

На VI редовној седници одржаној 20. априла 2022. године Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду донело је одлуку (бр. 1462/1 од 06. маја 2022. године) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мср Бојана С. Тешић предала под насловом „Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића“.

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Зорица Несторовић, редовни професор (ментор)
Ужа научна област: српска књижевност
Датум избора у звање: 07.12.2016.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филолошки факултет
Универзитета у Београду
2. др Бошко Сувајдић, редовни професор
Ужа научна област: српска књижевност
Датум избора у звање: 21.01.2015.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филолошки факултет
Универзитета у Београду
3. др Часлав Николић, ванредни професор
Ужа научна област: српска књижевност
Датум избора у звање: 13.09.2017.
Назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Филолошко-уметнички
факултет Универзитета у Крагујевцу

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Бојана, Сретен, Тешић
Датум и место рођења	29. октобар 1987. године Љубовија, Република Србија
Наслов мастер тезе	<i>Елементи усмене књижевности у драмама Љубомира Симовића и Борислава Михајловића</i>
Датум и место одбране мастер тезе	27. септембар 2012, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера	Српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Текст докторске дисертације **мрр Бојане С. Тешић „Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића”** укупно има 119 густо штампаних страница а 375146 компјутерских карактера са размацима што када се прерачуна према стандардном броју компјутерских карактера са размацима за једну страницу текста у А4 формату у крајњем скору даје 208 страница текста. Композиционо посматрано ова дисертација има осам делова и један прилог и то: Увод, 3; План рада и методологија истраживања, 4–6; ИЗБОР ДРАМСКИХ ТЕКСТОВА, 7; ДРАМАТУРШКЕ ОСОБЕНОСТИ КОВАЧЕВИЋЕВОГ ПИСАЊА, 8–12; ПРОБЛЕМ ИДЕНТИТЕТА – ТЕОРИЈСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ, 13–18; ИДЕНТИТЕТ КАО КЉУЧНА ДИНАМИЧКА И ФЛУКТУИРАЈУЋА КАТЕГОРИЈА ДЕЛА ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА, 19–22; ПРОБЛЕМ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ДРАМСКЕ ТЕКСТОВЕ ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА, 23–102; ЗАКЉУЧАК, 103–104; БИБЛИОГРАФИЈА, 105–110 и ПРИЛОГ А, 111–117.

Тежишни део рада је – како показује и сама његова композиција – онај под насловом ПРОБЛЕМ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ДРАМСКЕ ТЕКСТОВЕ ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА који је раслојен на пет потпоглавља и то 6.1. Лично у светлу породичног идентитета; 6.2. Лично у процепу колективног, политичког и националног идентитета; 6.3. Лично у светлу родног идентитета; 6.4. Трагичка кривица као детерминишуће својство личног идентитета у драмама *БАЛКАНСКИ ШПИЈУН* и *СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ УБИВА АЖДАХУ* и 6.5. Символичка својства имена и презимена у контексту одређења појединачног идентитета (на примерима ликова у драмама *МАРАТОНЦИ ТРЧЕ ПОЧАСНИ КРУГ*, *БАЛКАНСКИ ШПИЈУН* и *СВЕТИ ГЕОРГИЈЕ УБИВА АЖДАХУ*). Свако од наведених потпоглавља разумењено је на више потцелина што је условљено њиховом тематском окосницом тако да потпоглавље 6.1. има пет потцелина, 6.2. шест потцелина од којих су све сем прве две даље подељене у сегменте, 6.3. четири потцелина а 6.4. две. Описана композициона схема израста у пресеку елемената структуре типова тематске и аргументацијске докторске дисертације будући да се у поглавља организована примарно у складу са структуром традиционалне студије тематског типа

уносе елементи својствени структури аргументацијске расправе и то пре свега у тежишном поглављу чију смо композицију подробније описали.

На основу разматрања целокупног драмског опуса Душана Ковачевића као једног од најзначајнијих драмских писаца у српској књижевности уопште узев а не само у оном периоду њеног развоја који тече од средине прошлог века до данас, докторанд је формирао аргументацијски корпус репрезентативан за истраживање своје основне теме. Њега чине драме *Маратонци трче почасни круг* (1973), *Радован III* (1973), *Балкански шпијун* (1983), *Свети Георгије убива аждаху* (1986), *Професионалац* (1990) и *Лари Томпсон, трагедија једне младости* (1996). Остале драме Душана Ковачевића укључиване су у оквире тематских прегледа и/или аргументацијског дискурса у складу са у њима покренутим питањима. У тумачење теме – сасвим оправдамо и врло функционално – унети су резултати успешног контрастивног истраживања пишевог књижевног и есејистичко-публицистичког опуса с посебно занимљивим и врло вредним прилогом у виду научног интервјуа који је докторанд урадила са драмским писцем Душаном Ковачевићем у склопу истраживања теме своје докторске дисертације (в. ПРИЛОГ А).

Основни предмет овог врло успешно реализованог истраживања јесте уочавање основних типова идентитета у драмама Душана Ковачевића превасходно на основу анализе категорије драмског јунака као једног од основних елемената драмске структуре. Њени резултати указују на раслојеност као темељно обележје Ковачевићевих ликова захваљујући чему они постају симболички репрезенти света у којем живе а који је у пишевим драмама предочен кроз политички, социјални, психолошки, етички и антрополошки дискурс. Теоријски оквир разматрања концепта идентитета изводи се на успостављању разлике између психолошког и социолошког приступа које се, како докторанд наводи, „односи на питање „да ли идентитет треба посматрати као иманентан и постојан у променама” (ЕРИКСОН, 2008) или као „приписан и обликован, константно креиран и рекреиран у складу са променама и околностима и социјалној ситуацији у којој је појединац затечен” (GLEASON, 1983).” (5) Полазећи од различитих класификација идентитета и његових у литератури издвојених разноврсних подтипова као што су „лични, колективни, национални, родни, политички, морални, културни, религијски...”, (15) докторанд настоји да, упркос разноликости па чак и опозитности решења која унутар себе доносе и теоријски оквир (приступи и истраживања Ериха Ериксона, Филипа Глисона, Владете Јеротића, Катрин Халперн, Жан-Клод Руано-Борлабана, Антони Смита, Стјуарта Хала, Роџерса Брубџера и Фредерика Купера...) и традиција тумачења драмског опуса Душана Ковачевића, анализом ликова Ковачевићевих драма – и оних главних и оних споредних – издвоји, опише и интерпретира књижевне конструкције следећих типова идентитета у драмама Душана Ковачевића: „1. појединачни (лични) идентитет 2. колективни идентитет 3. породични идентитет 4. национални идентитет 5. политички идентитет 6. родни идентитет.” (16) Докторанд с правом закључује: „Њихово отуђење од других, али и од себе наметнуло је и питање проблема идентитета. Ко су они заиста? Колико је њихово *Ја њихово*, а колико је упитно и *пољубано*? Неки међу њима навлачили су маске како би се свету представили другачијим у односу на оно што у бити јесу. Идентитет као дефинишуће својство нико не доводи у питање до самих ликова. Тако се идентитет лика као нешто оспориво, а с друге стране упитно и променљиво, наметнуо као начин каталогизације и промишљања концепције ликова, и то као носилаца разноврсних идентитета.”(16) Проблематизовање идентитета појављује се у временима његове кризе, односно постављања питања о његовим дефинишућим особинама у временима промене, личне или колективне, суочења са

граничним ситуацијама, са сопственом и колективном условљеношћу. Докторанд отуда сасвим оправдано и врло убедљиво у табеларном приказу који претходи опису и анализи издвојених идентитета доноси приказ 45 Ковачевићевих драмских ликова уз назнаку који идентитет у оквирима драмске структуре поседују, који је од њих доминантан за сваки лик посебно и који лик је одређен трагањем за идентитетом. У том контексту табеларни приказ доноси изузетно занимљиве закључке од којих су по нашем мишљењу кључни следећи: (1) један лик најчешће је носилац више идентитета изузев Билија Питона из драме *Маратонци трче почасни круг* који је одређен једино појединачним односно личним идентитетом; (2) изузев њега и Оље из наведене драме, као и колективног лика Богаља и Учитеља Мићуна из драме *Свети Георгије убива аждаху* и Људи из позоришта односно Катарине, Глумца Белог и Величанствене публике из драме *Лари Томпсон, трагедија једне младости*, сви остали ликови су носиоци породичног идентитета и то да је код многих он доминантан или у тражењу; (3) када ликови трагају за неким идентитетом онда је у питању или лични идентитет (11 ликова) или породични идентитет (5 ликова); (4) политички идентитет присутан је код 10 Ковачевићевих драмских јунака од чега је код 4 доминантан и (5) више идентитета може бити доминантно код неких ликова и то највише три (лични, национални и политички) код Илије Чворовића из *Балканског шпијуна* а најмање два код још три јунака. Предочени табеларни приказ могао је проистећи само из свеобухватне анализе јунака из Ковачевићевих драма, њихове драмске структуре и жанровске природе. Неке од закључака наводимо већ сада да бисмо указали да је докторанд најпре урадио подробну анализу корпуса а онда следио своју типологију идентитета формирану на основу теоријске литературе али и резултата анализираниог драмског корпуса не би ли показао сву раслојености и некохерентности свести Ковачевићевих јунака о себи и свету с једне и потребе да себе на неки начин ипак одреде, с друге стране. У раскораку њихових потреба и могућности показује се колико је писац њиховим успешним обликовањем створио сликовито речено „ковачевићевског јунака” и тако изразио основни проблем самоспознаје савременог човека.

Након тога докторанд је ваљано описао и анализирао наведене типове идентитета односно није ишао од драмског текста до драмског текста па на појединачним примерима показао постојање и особине одређених идентитета већ је тематско устројство докторске дисертације проистекло из основног проблема а онда је унутар самих типова идентитета остваривао и низ аргументацијских одељака, врло лепо стилизованих, којима су у непосредан додир доведени досадашња традиција тумачења наведених дела, пишчева аутопоетичка и поетичка мисао, проблем одређења жанровске структуре дела и начини обликовања јунака.

Рад је употпуњен библиографијом од укупно 147 одредница коју чине ОСНОВНИ ИЗВОРИ (6 библиографских јединица), ОСТАЛА НАВОЂЕНА ДЕЛА ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА (7 библиографских јединица) и ЛИТЕРАТУРА са подобластима „Књиге, зборници, огледи и расправе” (74 библиографске јединице), „Интервјуи, чланци, критике” (47 библиографских јединица) и „Електронски извори” (13 библиографских јединица), и пропратним апстрактима, биографијом докторанда и изјавама.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Иако Ковачевићеве драме у развоју српске драме и позоришта представљају високо вредновану еволутивну етапу у профилисању драмских жанрова, тематских исходишта и типологије драмских јунака, а по својим уметничким донетима улазе у сам врх српске књижевности, још увек су недовољно истражене. Отуда ова докторска дисертација представља значајан прилог научном проучавању драмског опуса Душана Ковачевића. Он се посебно огледа у томе што је докторанд издвојивши проблем идентитета као тежишну тачку Ковачевићеве слике света, своје истраживање примарно усмерио на анализу његовог књижевног конструкта на плану обликовања драмских ликова.

Након првих пет кратких али садржајних и прегледних поглавља, од којих посебно место припада трећем (ДРАМАТУРШКЕ ОСОБЕНОСТИ КОВАЧЕВИЋЕВОГ ПИСАЊА) у којем се издавају докторандови закључци о улози породице као лика-рефлектора обликотворног за проблематизацију идентитета Ковачевићевих јунака, као и о проблему жанровског меандрирања које је изнедрило чудесан преплет трагичког и комичког у драмама тог писца, и четвртном (ПРОБЛЕМ ИДЕНТИТЕТА – ТЕОРИЈСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ) које доноси врло информативан и прегледан опис теоријских аспеката идентитета употпуњен систематизацијом врсте и начина појављивања идентитета код 45 ликова из шест драма Душана Ковачевића на чији смо значај раније у извештају већ указали, следи шесто, тежишно поглавље ове дисертације под насловом ПРОБЛЕМ ИДЕНТИТЕТА КРОЗ ДРАМСКЕ ТЕКСТОВЕ ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА.

Шесто поглавље је кључно у извођењу аргументације и закључака ове докторске тезе. Као најобимније, разуђено на пет потцелина које су даље подељене на мање насловљене делове, оно демонстрира докторандову способност умрежавања закључака из тумачења елемената драмске структуре Ковачевићевих драма пре свега ликова, затим композиције, радње и језика, и њихово уклапање у самосталну типологију књижевне конструкције идентитета у Ковачевићевом стваралаштву јер се „[з]ахваљујући драмским причама са колективним, породичним, националним и родним аспектима” (23) описује и тумачи лични идентитет Ковачевићевих јунака. У том смислу докторанд врло успешно показује начине појављивања, обликовања и мењања личног у оквирима породичног идентитета у Ковачевићевим драмамама односно – како она наводи – његове изградње и разградње посебно у том смислу издвојивши као репрезентативне остварења *Маратонци трче почасни круг* и *Радован III*. Индикативне су анализе лика Мирка Топаловића као и односа типског и индивидуалног у карактеризацији јунака драмске саге о Топаловићима. Веома успешно је изведено и потпоглавље 6.2. посвећено сагледавању личног „у процепу колективног, политичког и националног идентитета” посебно они његови одељци који се односе на анализу ликова драме *Балкански шпијун*, *Професионалац* и *Лари Томпсон, трагедија једне младости*. Потпоглавље о родном идентитету Ковачевићевих јунакиња доноси информативан преглед обликовања женских ликова у изабраним драмама контекстуализован у оквирима с једне стране драмских функција а с друге културолошких/књижевних стереотипа. У потпоглављу 6.4. издвојен је феномен трагичке кривице као оног обележја које трајно одређује књижевну конструкцију личног идентитета ликова у драмама *Балкански шпијун* и *Свети Георгије убива аждаху* чију основну вредност видимо у чињеници да се управо захваљујући изградњи/разградњи идентитета јунака види присуство основног услова постојања трагике а то је трагичка кривица. То у даљем следу потврђује да су многа Ковачевићева дела утемељена на међи трагедије и комедије на један

савременом погледу на свет својствен начин, у чудесној саживљености опозитних својстава која потирући своју супротност њу заправо потврђују. Управо онако како је својствено модерној трагикомедији. Потпоглавље 6.5. вредно је по врло лепим уочавањима симболичких својстава начина на који се именују Ковачевићеве јунаци и могло је бити развијеније или уклопљено у она потпоглавља у којима се о тим јунацима говори на местима где би управо запажања о симболичком потенцијалу њихових имена и презимена за разумевање изградње/разградње њиховог идентитета била функционалнија.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Тешић 2015: Б. Тешић, „Српска усмена поезија у јужнословенском контексту”, у: *Драма, часопис за позоришну уметност, драму, културу, науку*, бр. 43, Београд: Удружење драмских писаца Србије, стр. 37–45.
2. Тешић 2013: Б. Тешић, „Елементи усмене књижевности у драми „Краљевић Марко” Борислава Михајловића”, у: *Часопис за књижевност, језик, уметност и културу „Липар”*, год. XIV, бр. 50, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, стр. 117–128.
3. Тешић 2014: Б. Тешић, „Елементи усмене књижевности у драмама Љубомира Симовића и Борислава Михајловића”, у: *Савремена проучавања језика и књижевности*, година V, књ. 2, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, стр. 67–75.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У својој докторској дисертацији „Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића” мастер Бојана С. Тешић поред раније наведених остварује и следеће резултате.

(1) Темељно су истражени начини књижевне конструкције идентитета у драмама Душана Ковачевића. На основу теоријске, књижевноисторијске и театролошке литературе као и пишчевих есејистичко-публицистичких текстова постављена је типологија идентитета 45 Ковачевићевих драмских ликова и установљено њиховог присуство, доминантна улога и/или проблематизација у њиховом обликовању. Утврђено је да се један лик не може поистоветити са једном књижевном конструкцијом идентитета већ да се плурализам идентитета појављује као корен процеса изградње и/или разградње идентитета јунака Ковачевићевих драма. Дуална природа јунака, њихова несводивост на једнодимензионалне типове, посматра се у контексту њихове мисли о себи и о другом односно релација (а) ЈА/МИ–ДРУГИ и (б) МОЈ/НАШ/СВОЈ–ТУЂ. На вододелници ауторефлексије и рефлексије отвара се питање о идентитету у драмама Душана Ковачевића. У том смислу докторанд закључује да је за књижевну конструкцију личног идентитета Ковачевићевих јунака кључан њихов однос према породичном, националном и политичком идентитету.

(2) Истраживање основне теме резултирало је и ваљаним увидима о природи драмске структуре Ковачевићевих дела пре свега јунака, композиције, радње и језика као њених конститутивних елемената.

(3) Захваљујући истраживањима књижевног конструкта идентитета у драмама Душана Ковачевића постигнути су одређени резултати и на плану анализе њихове жанровске природе.

(4) У оквирима основне теме ове докторске дисертације остварена је врло упечатљива и ваљано изведена контрастивна анализа Ковачевићевог књижевног и есејистичко-публицистичког опуса.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића** аутора мр Бојане С. Тешић, констатујемо да утврђено подударање текста износи 5%.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, изјављујемо да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације коју је **мастер Бојана С. Тешић** предала под насловом „**Проблем идентитета у драмама Душана Ковачевића**” и да кандидата позове на усмену одбрану пред овом Комисијом.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Зорица Несторовић, редовни професор

др Бошко Сувајдић, редовни професор

др Часлав Николић, ванредни професор